

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz on beşinci İçtima

22.11.1337 Salı

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	292		
2. — Âzayı kiram muamelâtı	293		
1. — Van Mebusu Hakkı Beyin Tetkik Encümenine intihabı	293	kasının, Harbi Umumi esnasında zürraa verilen tohumluk ve yemeklik zahairin sureti cibayetine dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/372)	293
3. — Tezkereler	292		
1. — Hiyaneti vataniyeden mahkûm Mülâzim Kemal Efendiye ait evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi	292	3. — Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin, Hükümetçe ve belediyelerce alınmakta olan cezayi nakdîlerin beş misline iblâğına dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/373)	293
2. — Hiyaneti vataniyeden yedi sene küreğe mahkûm Ali Çavuş hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi	292	4. — Karahisarı Sahib Mebusu Mehmed Şükrü Beyin, Hiyaneti vataniyeden dolayı fer'an zimethal olanların afları hakkında kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/376)	293
3. — Hiyaneti vataniyeden maznununaleyh Urfa'lı Şaban hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi	292	5. — Canik Mebusu Nafiz Beyin, İstiklâl mahkemeleri ve mahakimi nizamiye ve divanı harbler tarafından hiyaneti vataniyeden dolayı mahkûm edilen fer'an zimethal eşhasın aflarına dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/375)	293
4. — Mazbatalar	292		
1. — Siird Mebusu Mustafa Sabri Efendinin, Mensubini ilmiyenin derecatıyla kisvei ilmiyenin alâmeti farikasına dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/377)	292:293	5. — Müzakere edilen maddeler	293
2. — Biga Mebusu Hamid Beyle rüfe-		1. — İdarei kura ve nevahi kanun lâ-yihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası	293:304

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 1,30 sonra

REİS — Birinci Reiskekili Hasan Fehmi Beyefendi

KÂTIPLER : Mahmud Said Bey (Muş), Atıf Bey (Kayseri)

REİS — Meelis küşadedildi. Zaptı sabık hulâsası okunacaktır :

(Zaptı sabık hulâsası okundu.)

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Birinci Reiskekili Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin, Manda ve inek gibi hayvanatı ehliyeden vergi ahzına dair teklifi kanunisi ret ve müzeyyenat ve hulliyat taşıyanlardan resim ahzına dair teklifi Lâyiha Encümenine havale edildi. Konya Mebusu Kâzım Hüsnü Beyin Konya'daki askerî mütaahhitlerin matlubatının ademitesviyesi esbabına dair sual takriri Maliye Vekâletine, Cebelibereket Mebusu İhsan Beyin (150) bin kiloluk tütün hakkındaki sual takriri Müdafaa-i Milliye ve Maliye Vekâletlerine tevdi edildi. Dördüncü Şubeden encümenlere intihabedilen âzanın esamiyle Trabzon Mebusu Mehmed Beyin Adliye Encümenine intihabından dolayı Tetkik Encümeninden istifa cylediği ve yerine diğeri bir zaptın intihabedileceği tebliğ olundu.

Bilâhara Nevahi Kanununun müzakeresine geçilerek 32, 33, 36 nci maddelerin şekli intihap hakkındaki maddenin encümenden vüruduna kadar müzakereleri tehir 34, 35, 37 nci maddeler aynen kabul; 38, 39 nci maddeler tadil takrirleriyle encümenine iade edilip teneffüs için Celse tatil olundu.

İkinci Celse

Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı riyasetlerinde bilinikât Malta'dan avdet etmiş olan Sivas Mebusu Vasıf Bey Meelise takdim olundu. Van Mebusu Haydar Beyle rüfekasının dâvayı millinin tahakkuku hususunda sarfı gayret ve himmet etmiş olan madam Golis'e beyanı teşekkür

edilmesine dair takrirleri alkışlar arasında kıraat edildi. Nafia Vekâletine intihabedilmiş olan Sivas Mebusu Rauf Beyefendinin vekâletten istifasına dair takriri kıraat ve müzakere cereyan ederek neticede Rauf Beyefendinin esbabı mucibeli olan istifanamesinin keenlemeye-yekün addiyle takviye için itimat beyan edilmesi hususu tâyini esami ile reye vaz'olunarak bir redde karşı 162 reyile müşarünileyhe beyanı itimadedildi. Ve Salı günü içtima etmek üzere celseye nihayet verildi.

Reiskekili	Kâtip	Kâtip
Hasan Fehmi	Mahmud Said	Atıf

REİS — Zaptı sabık hakkında mütalâa varmı? (Hayır sesleri) zaptı sabık aynen kabul edildi.

3. — TEZKERELER

1. — *Hiyaneti vataniyeden mahkûm Mülâzım Kemal Efendiye ait evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

2. — *Hiyaneti vataniyeden küreğe mahkûm Ali Çavuş hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

3. — *Hiyaneti vataniyeden maznununaleyh Urfalı Şaban hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Hiyaneti vataniye ile mahkûm Ali Çavuş, Kemal Efendi, Urfalı Şaban hakkında Adliye Vekâletinden mevрут evrakı hükmiye vardır. Adliye Encümenine havale ediyoruz.

4. — MAZBATALAR

1. — *Süird Mebusu Mustafa Sabri Efendinin, Mensubini ilmiyenin derecetiyle kisvei ilmiyenin alâmeti farikasma dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/377)*

REİS — Siird Mebusu Mustafa Sabri Efendinin, meslekî ilminin yedi derece üzerine tashifi-ne dair olan teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var : Tensip buyurursanız İlmiye Encümenine gönderelim.

2. — *Biga Mebusu Hamid Beyle rüfekasının, Harbi Umumi esnasında zürraa verilen tohumluk ve yemeklik zehairin sureti cibayetine dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/372)*

REİS — Biga Mebusu Hamid Beyin, Harbi Umumide muhtacini zürraa tevzi edilmiş olan hububatın sureti tahsili hakkındaki teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatasını Kavanin ve Muvazenei Maliye encümenlerine havale ediyoruz.

3. — *Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin, Hükümetçe ve belediyelerce alınmakta olan cezayı nakdîlerin beş misline iblâğına dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/377)*

REİS — Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin, Cezayı nakdîlerin beş misli tezyidi hakkındaki teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Adliye, Dahiliye ve Kavanini Maliye encümenlerine havale ediyoruz. (Dahiliye Encümenine istemez sesleri)

Efendim cezayı nakdîlerin en ziyade haizi alâka olduğu belediyeler olduğu için Dahiliyeye onun için havale ediyoruz.

4. — *Karahisarı Sahib Mebusu Mehmed Şükrü Beyin, Hiyaneti vataniyeden dolayı fer'an zimethal olanların affı hakkında kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/376)*

5. — *Canik Mebusu Nafiz Beyin, İstiklâl mahkemeleri ve mahakimi nizamiye ve divanı harbler tarafından hiyaneti vataniyeden dolayı mahkûm edilen fer'an zimethal ehasnı aflarına dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/375)*

REİS — Hiyaneti vataniye mahkûmlarından fer'an zimethal olanların affı hakkında Karahisar Mebusu Şükrü ve Canik Mebusu Nafiz Beylerin tekliflerinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var : Tensip buyurursanız tevhidten Adliye Encümenine havale edelim.

2. — AZAYI KİRAM MUAMELÂTI

1. — *Van Mebusu Hakkı Beyin Tetkik Encümenine intihabı*

REİS — Encümeni tetkikte bir azahk münhaldir. Evvelece Meclisi Âlinizce icra edilen intihabatta daha az rey kazanan zevattan reyi işari ile ikmâl edelim, diye tensip buyurulmuştu. Hafız Mehmed Bey Adliye Encümenine intihabı dolayısıyla Tetkik Encümeninden istifa etmişti. Yerine bir arkadaş intihabedeceğiz. Fazla rey alan arkadaşlardan (Hakkı Bey Van) vardır. Mumaileyhin Tetkik Encümenine memur edilmesini tensip buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Ruznamei müzakerata geçiyoruz.

5. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *İdarei Kura ve Nevahi Kanunu lâyihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası*

Altıncı kısım

Ahkâmı cezaiye

MADDE 40. — Nüfuzu memuriyetlerinden istifade ile şunun bunun intihabı için bizzat veya bilvasita müntahipleri teşvik veya tehdideden memurun memuriyetlerinden azlolunmakla beraber üç aydan bir seneye kadar hap-solunur.

TEVFİK Ef. (Kângırı) — Efendiler, bizde memurlar bütün içtihadat bütün kanaatlerini aldığı beş on kuruş maaş mukabilinde satmış adamlar değildirler zannedirim, bunlar da memleketin mütefekkirininden ve nikübedi tefrik eder unsurdur. Her yerde, her meşrutî hükümette diğerinin zemmini mutazammın olmayan medihler, propagandalar caiz göüldüğü halde bir memur bir müntahibin işe yarıyacak bir adam olduğunu ve âzalığa lâyıık olduğunu söyleyince ve söyleyecek olursa neden bu bir cürüm teşkil etsin? (Karışmasınlar sesleri) Onlar esir midir? Memurlar fiilî müdahalede bulunamazlar ve tehdit de edemezler. Fakat teşvik ki, bizim lisanımızda propagandanın mânası olacaktır zannedirim, her halde bir memur müntehipler hakkındaki içtihadımı söyleyebilir. Fiilî müdahalede bulunamaz, o başka.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim, evvel emirde tahattur buyurulmalı ki: Hükü-

metimiz Büyük Millet Meclisi Hükümetidir. Binaenaleyh bu Meclisin âzası nasıl bu milletin memurları gibi addolunuyorsa, memurlarımız da bu Meclisin memurlarıdır. Bir nevi âzalarıdır. Binaenaleyh halka doğru diyen arkadaşlarıma diyorum : Memurları halktan, halkı memurdan ayırmak demek, halkçılığın aksine doğru gitmek demektir. Binaenaleyh memleketin gayriresmî memuru olan halkla, memuru birbirinden ayırmamak lâzımdır. Halk Hükümeti efendiler, bugün halk devletinin üç kısmından biridir. Devlet, millet ve Hükümet itibariyle halk Hükümeti halk devletinin bir uzvudur. Binaenaleyh üçü birbirinden katıyen böyle bir esastan dolayı ayrılmaz. Şu halde memurlarımızı halklaştırmak cihetine gedebilmek için mümkün olduğu kadar kendilerine halkın hukukunu vermek lâzımdır. Bâzı arkadaşlarımızdan bu vesile ile istirham ederim, memurlar hakkında pek sert lisan kullanmıyalm. Çünkü halk Devletin uzvu demektir.

Şimdi efendiler bu maddede «nüfuzu memuriyetlerinden istifade ile şunun, bunun intihabı için ilâ. «Buradaki (istifade) kelimesi gayet lâstiklidir. En bâriz bir iftira bu (istifade) kelimesiyle reddedilebilir. En uydurma bir iftira bu (istifade) kelimesine girebilir. Binaenaleyh arkadaşlar (istifade) yerine ben diyorum ki (istimal) kelimesi kullanılsın.» Nüfuzu memuriyetlerinden istifade «ne kadar müphem ise» «nüfuzu memuriyetlerini istimal ile» demek o kadar katîdir. Meselâ ben bir mal müdürüyüm, bir müntahibe diyorum ki: Sizin üç beş ay teicinilini vadettiğiniz bin lirayı yarın intihabı müteakıp tahsil edeceğim. İşte bu nüfuzu memuriyeti istimal demektir. (O suiistimaldir sadaları) böyle dersek katî olur. «Teşvik» kelimesine dokunuyorum. Efendiler teşvik rahmanı olur, şeytani olur. Şeytani olursa biz buna «iğfal» deriz. Şu halde mesele cezaya taallük etmek itibariyle şeytanî ef'ali nazarı dikkate almak lâzımgelirse o efali tâyin edecek kelime de şeytani olmak lâzımgelir. O halde teşvik yerine «iğfal» dersek daha iyi olur. Bu işin müşevviki filân adam demektir. Bu işin müşevviki filân adamdır dersek teşvikte bir şevk mânası anlaşılıyor. (Handeler) Binaenaleyh her halde (teşvik) kelimesi rahmanidir. (Teşvik) kelimesi yerine (iğfal)

kelimesini kullanırsak daha iyi olur. Zira teşvikte rahmanî bir mâna vardır. Bu muhakkaktır. Ben kendi iştihamıca mümkünse memlekete nâfi bir mebus, bir vekil olacağına kanaat getirdiğim bir zatı niçin mebus olarak intihabettirmiyeyim? Elimden gelen gayreti rahmani bir surette sarf ederim ve o adamı memlekete mebus intihabettirmiş olmakla ben de dolayısıyla vatan hizmette bulunmuş olurum. Ve bu da benim hemşerilik hakkımdır ve hakkı intihabımdır. Nitekim ben de zaten doğrudan doğruya rey vereceğim.

NECİB B. (Ertuğrul) — Teşvikin rahmanisi irşattır.

VEHBİ Ef. (Konya) — Efendim memurlar her nerede olursa, olsun bulunduğu dairede bir aile reisi makamında olduğu için, daima memurları biz bitaraf görmek isteriz. Hiçbir memurun indinde Ali ile Velinin farkı olmamak lâzımgelir. Çünkü baba demektir. Evlât babanın indinde müsavi olmak lâzımdır. Sonra Tevfik Efendiye cevap vereceğim; bu maddede memurlar iyidir, yahut kötüdür diye bir bahis yoktur ki, memurlar hakkında böyle bir suizan hâsıl olsun. Maddede nüfuzu memuriyetinden istifade veyahut Hilmi Beyin dediği gibi, istimal ederse deniyor. Ederse o, ettiğinin cezasını bulmak lâzımgelir. Yoksa memur kötüdür, yahut iyidir diye bir söz yoktur. Ve bu maddede suiistimal eder diye de bir söz yoktur. Onun için bu maddenin aynen kabulünü teklif ederim.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Efendim bendeniz evvelâ Hilmi Beye cevap vereceğim. Çünkü maddede gösterdiği şeyle mütalâası arasında bir münasebeti mâkule yok. (Handeler).

Şimdi buyuruyorlar ki; memurlarımız Büyük Millet Meclisinin memurlarıdır. Ve binaenaleyh âdeta bu Meclisin âzasıdır. Nasıl ki bu Meclisin âzası intihabata müdahale ederse memurların da intihabata müdahale etmeleri lâzımgelir, demişti.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Hayır öyle demedim.

MUSA KÂZİM Ef. (Devamla) — Şu esbabı mucibeye göre böyle demek lâzımgelir idi.

Sonra (İstifade) kelimesi yerine (İstimal) kelimesinin konmasını arzu ettiler. Halbuki (İstifade ve istimal), (nüfuzu memuriyetinden istifade) ve (nüfuzu memuriyetini istimal) aynı

lâfızdır. Ha Ali Hoca, ha Hoca Ali. İkisi de bir-
dir. Yalnız «nüfuzu memuriyetinden bilistifade
veya bilâistimal intihabatta teşvik veya tehditte
bulunan mücazat olunacak» deniyor. Filhakika
memurlarımız arasında daha ziyade bitaraf ol-
ması lâzımgelen hâkimlerin haysiyetini, bitaraf-
lıkları ihlâl etmez. Bilâkis onların bitaraflıkları
halkın itimadına, mazhariyetlerine nasıl vesile
oluyorsa - ki Kanunu Medenimiz onu esas olarak
kabul etmiştir. - Kavanini mevzuayı devlette
hükâmın bitaraf olması vazifei medeniye ve
hukuku siyasiyelerinin noksanıyetine delâlet
etmez. Bilâkis daha nezih ve daha ziyade iti-
madı tâmmeye mazhar olmalarını kabul etmiş
olmak itibariyle memurini devletin de; halkın
hukuku esasiyesinde ve bilhassa en mühim olan
intihabat mesailinde bitaraf kalmaları, şunun
veya bunun intihabının temini için nüfuzu me-
muriyetlerini sarf etmemeleri, menafii âliyei
memleket için de intizamı âlem için de ve hü-
kümetin halk nazarında adaletini tecessüm ettir-
mek için de lâzımdır, lâbüttür. Şu kadar ki
maddede bir teşvik kelimesi vardır. Bir de tehdit
kelimesi vardır. Teşvik, filâna reyini ver gibi
teşviki veyahut filanı diğer zata tercihan tak-
dim veya birinin fazlu kemalinden bahsile tez-
kiye mânalarını tazammun eder. Bu, konferans
mahallerinde ve unumi mahallerde olduğu gibi
hususî mahallerde de musahabelerde, (kimler
olur) derken, (filân adamın olması münasıptır)
diyebilir, bu olabilir. Ve bundan bilistifade;
(intihabata müdahale etti. Teşvik etti, tergib-
etti.) gibi memurini Hükümet aleyhine ihbar-
lar olabilir ve bu da fena bir hal intacedebilir.
Yalnız maddede; (Nüfuzu Hükümetten bilisti-
fade tehdit) kelimesinin ikamesiyle (teşvi'in)
kaldırılmasını teklif ediyorum. Çünkü; teşvik
hususî bir muhavere de, sokakta da olabilir.
Bu, büsbütün memurini musahabeden menet-
mektir. (Hiç karışmasın, sadaları) Ben de ka-
rışsın, demiyorum. Maksadım karışsın demek
değildir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efen-
dim, bu maddenin aynen kalması lâzımdır. Çün-
kü; bendeniz bir kazada kaymakam olduğum
halde gerçi intihaba müdahale etmek hatırım-
dan geçmez. Fakat müntehibolacak adamın bi-
risi mafevkîmin mültezemi olursa ihtimal ki,
beni müdahaleye icbar eder. Bölye bir madde

mevçudoldukça mafevkim beni müdahaleye
seyk edemez, bir; ikincisi: Son intihapta ben
şunu bizzat gördüm. Kanaatinin hilâfına mün-
tahibisaniye tehdit ile rey verdirilmiştir. İnti-
haptan sonra sual ediyoruz. Kapıdan girerken
jandarma kumandanı gözümü korkuttu, tehdit-
detti. İsmi hatırlama gelmiyen bir şahsa rey ver-
meye mecbur oldum, diyor. Binaenaleyh mad-
denin esas itibariyle kalması doğrudur. Yalnız;
«Nüfuzu memuriyetlerinden bilistifade», yeri-
ne; (Nüfuzu memuriyetlerini suiistimal), kon-
masını ve sonra; (teşvik) kelimesinin de kalk-
masını Hoca Efendinin buyurduğu gibi bende-
niz de teklif ediyorum.

ALİ CENANİ B. (Gazianteb) — Her nevi
intihabatta serbest ve hürriyeti muhafaza et-
mek şimdiye kadar cari olan meşrutiyeti idare
ve Hükümeti âmme usullerinde kabul edilmiş
bir esastır. Hükümet bu serbesti ve hürriyeti
muhafaza etmeyi daima bir umde ittihaz etmiş-
tir. Fakat kuvvet daima istipdada doğru gider.
Her ne kadar bu istipdadı men için usuller vaz'-
edilmiş ise de birtakım tariklerle daima intihab-
ba müdahale vâkı olmuştur. Fakat Millet dai-
ma bu müdahalenin önüne geçmeyi kendisi için
bir vazife addetmiştir. İşte bu ahkâmı cezaiye
o esastan tevellüdediyor. Binaenaleyh bu ahkâmı
cezaiyeyi tahfif etmek ve o müdahaleyi icabet-
tirmek demektir. Bendeniz maddenin tertibini
gayet muvafık buluyorum. (Teşvik) kelimesi
kalksın diyorlar. Bendeniz ona da muhâlifim.
(Teşvik) müdahaleyi işrabeder. Binaenaleyh bu
maddeyi aynen kabul etmeli, hattâ imkân yar-
sa cezayı teşdidetmeli. Bunu tahfif etmek doğ-
ru olamaz.

REİS — Efendim, muhtelif takrirlerle mü-
zakerenin kifayeti bildiriliyor. Söz alan iki ar-
kadaşımız var. Müzakerenin kifayetini kabul
edenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi gö-
rüldü.

Efendim, dört takrir maddenin aynen kabu-
lünü, üç takrir de tadil teklif ediyorlar.

Riyaseti Celîleye

Kırkinci maddedeki bizzat kelimesinden son-
ra, (veya) kelimesinin ilâvesini teklif ederim.

21 Teşrinisani 1337

Biga
Mehmed

REİS — (Veya) kelimesinin ilâvesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Veya) kelimesinin ilâvesi kabul edilmiştir.

Riyasete

Kırkıncı maddedeki; (Nüfuzu memuriyetlerinden istifade ile), yerine (Nüfuzu memuriyetlerini istimal eyliyen) ve (Teşvik) yerine, (iğfal) denilmesini teklif eylerim.

Tunalı
Hilmi

REİS — Tunalı Hilmi Beyin tadilnamesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmedi.

Riyaseti Celileye

Kırkıncı maddenin iptidasına fıkrai âhirenin ilâvesini teklif eylerim.

Kütahya
Cemil

Müntahipler her türlü müdahaleden azade ve hakkı intihapta serbesttirler. Binaenaleyh nüfuzu memuriyetlerinden ilâh...

REİS — Efendim, bu fıkranın maddenin iptidasına ilâvesini tensip buyuranlar lütfen el kaldırsın. Ekseriyyet yok. Kabul edilmedi.

Riyaseti Celileye

Kırkıncı maddenin berveçhi âti tadilini teklif eyleriz. Nüfuzu memuriyetinden istifade ile şunun, bunun intihabı için bizzat ve bilvasıtâ müntahipleri tehdideden memurin memuriyetlerinden azlolunmakla beraber üç aydan bir seneye kadar hapsolunurlar.

Konya	İstanbul	Biga
Musa Kâzım	Ali Rıza	Hamdi

REİS — Bu tavrı nazarı itibara alanlar lütfen el kaldırsın... Nazarı itibara alınmadı.

Riyaseti Celileye

Kırkıncı maddedeki (memuriyetlerinden istifade) yerine (nüfuzu memuriyetlerini suiistimal) fıkrasının yazılması ve (teşvik) kelimesinin tayyi ile yerine (müdahale) kelimesinin yazılmasını teklif eylerim.

Yozgad
Süleyman Sırrı

REİS — Nazarı itibara alanlar lütfen el kaldırsın... Nazarı itibara alınmadı.

Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kırkıncı maddenin birinci müzakeresini kâfi görüp kırk birinci maddeye geçilmesini tensibedenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

MADDE 41. — Kanunen hakkı intihabı haiz olan bir kimseyi o haktan mahrum etmek yahut hakka intihabı haiz olmayan bir kimseyi o hakka nail eylemek maksadiyle intihap cetvelleriyle diğer vesaikı sirkat, ihfa veya imha edenler üç aydan ekal olmamak üzere hapsolunur.

REİS — Kırk birinci madde hakkında mütalâa var mı?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, (Imha) kelimesinden sonra (tahrif) kelimesinin ilâvesini teklif ederim.

NECATİ B. (Erzurum) — Bendeniz de (Tahrif) kelimesinin ilâvesini teklif ediyorum.

FAHREDDİN B. (Kars) — Üç aydan bir seneye kadar olmasını teklif ediyorum.

REİS — Efendim, söz istiyen yok. Tadilmeleri okuyacağız.

Riyaseti Celileye

Kırk birinci maddenin intihap cetvelleriyle diğer vesaikı sirkat, ihfa veya imhadan sonra (tağyir) kelimesinin ve (Üç mahdan sonra bir seneye kadar hapis) kelimelerinin maddei mezkûreye ilâvesini teklif ederim.

22 Teşrinisani 1337

İçel
Şevki

Riyaseti Celileye

Maddeye imha kelimesinden sonra (tahrif) kelimesinin ilâvesini teklif eylerim.

Yazgad
Süleyman Sırrı

Riyasete

(Sirkat, ihfa veya imha ve tahrif) denilmesini teklif ederim.

Bolu
Tunalı Hilmi

REİS — Tahrif kelimesinin ilâvesini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul edildi.

Maddenin son fıkrasında üç mahtan sonra haddiâzamisinin tâyinini teklif ediyorlar. Encümen kabul ediyor mu?

ZEKÂİ B. (Adana) — Eneümen şayanı ter-
viç addetmiyor.

REİS — Efendim reyinize arz ediyorum.
Takririn ikinci kısmında üç mahtan sonra had-
diâzaminin tâyini yani bir sene olmasına dair
takrir var.

Riyaseti Celileye

Maddedeki üç ayın yerine altı ay yazılması-
mı teklif ederim.

Dersim

Hasan Hayri

REİS — Efendim bunu nazarı dikkate alan-
lar lûtfen el kaldırsın. Kabul olunmadı.

Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kırk birinci
maddeye tahrif kelimesini ilâve ettik.

Kırk birinci maddenin tadili veçhile birinci
müzakeresini kâfi görüp kırk ikinci maddeye ge-
çilmesini kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul
edildi.

MADDE 42. — Yevmi intihapta muayyen
saatte bir sebebi meşrua müstenidolmaksızın va-
zifesi başına gelmiyen veya geldikten sonra bi-
lâsebeb ifayı vazifeden imtina eden heyeti inti-
habiye reisi ve âzası beş liradan on beş liraya ka-
dâr cezayı nakdiye mahkûm olurlar.

REİS — Mütalâa var mı?

MAHMUD ESAD B. (İzmir) — Muhterem
efendiler. Bendeniz İdarei Nevahi Kanununun
kırk ikinci maddesine bâzı ilâveler teklif edece-
ğim. Efendiler malûmunuzdur ki; memlekette
bir halk idaresi tesis ediyoruz. Halkı iktisaden,
içtimaen ne kadar yükseltmek mecburiyetinde
isek siyaseten de o nispette yükselmek mecbu-
riyetindeyiz. Bu İdarei Nevahi Kanununun kırk
ikinci maddesi heyeti intihabiyeye vazifesi ba-
şında bulunmadığı takdirde ceza tertibetmiştir.
Halbuki siyaseten yükseltmek için unutmıyalın
ki, bizim halkı da intihabata iştirak ettirmek
mecburiyetindeyiz. Halkımız maatteessüf asırla-
rın verdiği seyyiat tahtında henüz siyasi hakkı-
nı istimal edecek bir hale gelemedi. Terbiyei si-
yasiyesi daima noksan kaldı. İşte bendenizin bu
maddei kanuniyeye ilâvesini düşündüğüm eihet
halkı hakkı intihabının başına getirmektir. Bi-
zim halkın intihabata malûmunuz olduğu veç-
hile iştirak etmemesinde iki mühim âmil vardır.
Birincisi halkın meşrutiyete şmdiye kadar alış-
kın olmaması dolayısıyla terbiyei siyasiyesini te-

kemmül ettirememiş olması. İkincisi, bilhassa
asırlardan beri devam eden bir istibdadın, çiğ-
neyip yıkan bir zülmün halkı hükümetten nef-
ret ettirecek bir hale getirmiş olmasıdır. Efen-
diler, millî darbimeseldir ve yanık bir darbime-
seldir halk, (Beylik çeşmeden su içme) diyor.
Düşününüz. Devlet ile halk arasında ne kadar te-
zat vardır. Bazan Hükümet kapılarından içeriye
girmiyen halka niçin girmiyorsunuz dediğimiz
zaman, çok acıklıdır efendiler verdiği cevap :
(Ne yapalım? başımızda şapka yok ki girebilelim)
diyor. Tabii bütün bu şikâyetler Büyük Millet
Meclisinin düşündüğü şekli Hükümet için vârit
değildir. Bendenizin arz ettiğim, bütün bir ma-
ziye, mazinin seyyiatına aittir.

Şimdi düşünmek mecburiyetinde kaldığımız
cihet, halkı ne yapıp yapıp da hakkını istimal
edecek bir hale getirmektir. Bendeniz bunun için
bir rey mecburi usulünü düşündüm. Vakaa efen-
diler burada zavallı köylünün önüne yine bir
ceza çıkacaktır. Sanki köylünün hayatta nasibi
hep ceza ile onun önüne çıkmak ve onu hırpala-
mak gibi zannedilirse de fakat efendiler bu öyle
bir ceza ki, köylüye şunu, bunu ne için yapma-
dın? Tarzında sözlerinden ibaret değil, köylüye
git, hakkını ara, diye bir cezadır. Bendeniz bir
gül ile dokunmaya kıyamadığım köylüye bu ce-
zayı tatbik etmeyi teklif etmek mecburiyetinde
kaldırım. Ve şöyle bir ikinci ilâve yapıyorum.
(Kırk ikinci maddenin ikinci fıkrası: Hakkı inti-
haba malik olup da muayyen günde şûra intiha-
bına meşru bir mâzerete müstenidolmaksızın işti-
rak etmedikleri tahakkuk edenler dahi bir lira-
dan beş liraya kadar cezayı nakdiye mahkûm
olurlar. İşbu meblâğ nahiye maarifine vâridat
kaydolunur). Efendiler; hakkı intihabın bir hak
veya bir vazife olup olmadığı Belçika hukuk
üleması arasında haylice münakaşa edilmiş (ki,
onlar bizden çok fazla terbiyei siyasiyeye ma-
liktir.) Ve bu sistemi kabul etmişlerdir. Belçika
hukuk ülemasına göre intihap yalnız bir hak de-
ğil aynı zamanda bir vazifei vataniyedir. Nasıl ki,
asker vatani müdafaa ile muvazzaf ise askerlik
etmeyip de geride kalanlar da rey verip iradei
milliyeyi tesbit etmek ve hükümeti fiilen reyle-
riyle ellerine almakla bir nevi vatani müdafaa
etmek demektir. Yani bu da bir vazifedir. Va-
tan, yalnız kılıçla müdafaa edilmez. Bilhassa
iradei milliyenin tecellisi ile edilir. İradei mil-

liyeyi tecelli ettirmemek bütün mukaddesatı, bütün vatani, bütün Türkiye'yi bir istipdada terk etmektir. Köylünün vazifesi başına gelerek hakkı intihabını istimal etmesi, iradei milliyeyi tecelli ettirerek istipdada yol açmamasıdır. Ve köylü, efendiler intihap hakkını istimale başladığı gün, rey vermeye alıştığı gün, köylünün idaresi teessüs edecek ve istipdada meydan verilmeyecektir. Belki bidayette bir suiistimal olacaktır. Fakat bilâhara yavaş yavaş bu ceza köylüye bir fikri siyasi verecek ve intihap hakkını istimal edecek ve yarın Türkiye, köylü idaresine istinadediyorum diyebilecektir. Ve Türkiye, köyü idaresine istinadedtiği gün bu memleket de kurtulacaktır. Bunun için şu takririmin kabulünü rica ediyorum (Alkışlar).

ZEKÂİ B. (Adana) — Efendim, Mahmud Esad Bey rey mecburiden bahsettiler. Ve rey vermenin bir hak olmadan ziyade bir vazife olduğunu beyan buyurdular. Filhakika doğrudur. Ve halkımızın hakkı intihaplarını iyice idrak edememekten dolayı intihabata iştirak etmedikleri de hakikaten memleket için içtimai bir marazdır. Bu da şayanı kabul. Ancak böyle ceza tehdidiyle rey vermeye mecburen sevk etmek acaba bu hakkı intihabını istimal edebilmenin kıymetini idrak etmemiş olan o kısım ahali için yani cebren sevk edilen ahali için bir fayda bahşeder mi? Orada bu gibilerin reylerini istismar etmek isteyenlere bir zemin teşkil etmiş olmaz mıyız? (Olmaz, sadaları) Reyini istimal etmeyi anlamıyan ve nahiye içerisinde kimi intihabedeceğini bilmiyen ve halk içerisinde kimin intihabolunacağından o derece alâkadar olmıyan bir kısım halk var...

MAHMUD ESAD B. (İzmir) — Reis Bey, sıra bendenize geldiği zaman söz vermenizi rica ederim.

ZEKÂİ B. (Devamla) — Alâkadar olmadıkları halde intihabata iştirak ettirilen o adamlar ki esasen Hükümetin kimin eline geçmesinden alâkadar değillerdir. Madem ki gitmiyorlar ve biz onları ceza tahtında sevk ediyoruz, bu adamlar rey almak isteyen ve ötekini berikinin teşvikiyle tehdidiyle rica ile minnet ile rey tophyan adamların mesaisine bir mevzuu olmaz mı? Demek istediğim şudur ki; hakkını istimal edecek olanlar hakkını istimal ederler. Memlekette hakikaten intihabata

çok kimseler iştirak etmedikleri için intihabata ahaliyi iştirak ettirmek yolunda bir kuvvei müessire vaz'ına bendeniz de taraftarım. Fakat böyle bir ceza ile değil, meselâ Fransa'da olduğu gibi yapalım. İntihabedilmiş olan adamların yalnız bizim yukarda kabul ettiğimiz gibi aletlak ekseriyeti ihraz etmiş olmaları kâfi görülmesin. Böylelerini buldukları nahiye şûrası âzası tanımıyalım. Hiç olmazsa o nahiye dâhilinde hakkı intihaba mâlik olanların dörtte bir reyini iktisabetsinler, hiç olmazsa ekseriyeti kazanan insanlar o nahiye dâhilinde hakkı intihaba malik olanların dörtte bir reyine malik olsunlar diye bir kayıt korsak bu suretle intihabata iştirake herkesi teşvik etmiş oluruz. Hem de intihabedilen adamlar da hakkı intihaba malik olanların hiç olmazsa dörtte birinin reylerini almış olurlar. İki yüz münahibi bulunan bir nahiyede seksen kişi iştirak etmiş ve o seksen kişi içerisinde nispi bir ekseriyet ile yirmi kişi bir zata rey vermiş. Bu adam şûranın âzası veya nahiye müdürü olarak intihab edilir. (200) münahip içerisinde yirmi reye sahip olmak ne o ahaliyi temsil etmeye delâlet edebilir, ne de şûra âzalığı hakkını iktisap salâhiyetini temin edebilir. Fakat lizaruretin kanunumuz böyle kabul etmiştir. Binaenaleyh hiç olmazsa hakkı intihaba sahibolanların miktarının dörtte birini şûra âzası olacakların iktisabetmesi şarttır, dersek hem ahaliyi reylerini vermeye sevk etmiş oluruz ve hem de rey verilecek olan adamlar yani âza olacak adamlar, daha doğrusu ahalinin namlarına icrayı vekâlet edecek adamlar halkın bir kısım ârasını meselâ sülüsünü ve yahut rubunu bu suretle cemetmiş olur. Hem münahipleri, haklarını istimale sevk etmiş olalım. Hem de intihabolunacak adamların az ve çok memleketin ekseriyetini kazanmış olmalarını temin edelim. Heyeti Âliye kabul edecekse bu şekli kabul etmeyi muvafık görüyorum.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim Mahmud Esad Bey biraderimizin temas etmek istediği nokta hakikaten haizi ehemmiyet ve şayanı dikkat bir noktadır. Malûmâlıleri bu intihabat derece derece yükseliyor. Nahiye intihabatı, sonra vilâyet şûrası intihabatı, daha sonra mebusan-intihabatına kadar varıyor. Bizim halkımız şimdiye kadar bu gibi intihabata ehemmiyet vermemek noktasından ve bazı yerler tekâsüfü nü-

fusa malik olduğu halde intihap sandıklarının başına gitmemesi dolayısıyla kendi ekseriyetini aşağıda bırakmış ve ekalliyette kalmış olduğu görülür. Fakat bu meselede halkın hakkı ile, hukuku ile, heyeti içtimaiyei beşeriyemizi teşkil eden devletin hukuku arasında bir mukayese yapmak istiyorum. Bu hakkı ikiye taksim ettiğimiz zaman, birisi hakkı şahsi diğeri de hukuku umumiye dediğimiz hak. Bir adam kendi hukuku şahsiyesini istimal etmek hususunda katıyen bir mücbirin icbarıyla yapacak olursa orada istimal etmiş olduğu hakkın ehemmiyeti yok. Meselâ bir adam cebren zevcesini tatlika icbar edilse mezahibi erbaa erbabından bir zata göre katıyen o adamın cebren vukubulan talâkı muteber değildir. Şimdi kendi işini gördürmek için tarafından vekil tâyin etmek istiyen. Mehmed Efendiye sen gel falan efendiyi veyahut gayrimuayyen bir ferdi intihab et, sana cebir istimal ediyorum. Gelmezsen seni şu ceza ile tecziye edeceğim denirse, acaba gelmediği takdirde kendisinden ceza alınması teklifinde bulunan arkadaşımız reyini istimal etmediği vakitte o intihabı tamam olmuş addedecek mi? Etmeyecek mi? Bir adam reyini gelip istimal etmezse on lira bir cezayı nakdî verir. Ondan sonra gelmediğinde intihap tekemmül etmemiş olmaz mı? Eğer intihap böyle olursa yalnız Ali'den Veli'den para tahsil edip sandığa koymaktan ibaret kalır. Binaenaleyh bu adamı cebren getirip de intihabı ikmal ettirmek suretiyle uğraşacak olursak ceraimi mükerrere ahabundan gibi gelmedikçe ondan cezayı nakdi alınacak ve intihap da tekemmül etmiyecek ve bu intihap aylarca sürüklenecek. Bir adama hakkı şahsisini istimal ettirmek hususunda cebir etmenin bu gibi mazarratları vardır.

Sonra hakkı umumiye gelince : Bir nahiye halkı vekâleti âmmelerini veriyorlar. Hukuku âmme noktâi nazarından vekâleti âmme için bir nahiye halkının 100 kişi 200 kişi ile her birerlerinin de gelip reyini istimal etmesine bizim hukuku medenimizde mesâğ yoktur. Çünkü bir nahiye ahali kavmi mahsur olursa zaten bir nahiye teşkil ediyor. Kavmi mahsur olan nahiye ahalisinin her birerlerinin ayrı ayrı gelip intihabını yapmak bizim hukuku medenimiz icabatındandır. Fakat kavmi gayrimahsur olan yerler de bir nahiye teşkil ediyor. Kavmi gayrimahsur olan nahiye

ahalisinin her birerlerinin gelip ayrı ayrı vekâlet vermesine lüzum yok. İçinden bir kısmını tevkil etmekle diğerrinin vekâletini haiz olanlar ötekilerin de işlerini görmüş olurlar. Bu suretle daha tahsilât yapılmış olur. İntihap da biran evvel biter. Mecburi iş gördürmek hususunda şimdiye kadar çok tecrübeler gördük. Tahsili iptidai meburidir, dedik. Elimizdeki Tedrisatı İptidaiye Kanununa cezayı nakdiler koyduk, evlâdını okutmak ve tedrisatı diniye ve iptidaiye yani ilmühalini öğrenmek savap, farziyandır. Bir farziyayı ifa için cezayı nakdî koyduğumuz halde maatteessüf bir reñberin evlâdını okutup da onun marazi içtimaisini defedip efkârı siyasiyesini yükseltmedik lîmen, irfanen efkârını yükseltmediğimiz halkın kalkıp da efkârı siyasiyesini ceza ile, cebir ile yükseltmek istersek aksi neticeyi gösterir ve bu intihaplar da vücuda gelmez Binaenaleyh bu suretle maddenin alâhalihi kabulü nâs için daha faydalıdır Daha ziyade ehemmiyeti mucip ve şer'e de muvafıktır Bu halkın terbiyesi siyasiyesini ceza ile yükseltmekten ziyade ahlâkını yükseltmeliyiz Ceza ile halkın intihaba iştiraki caiz değildir ve zaten bu suretle yükselmez efendiler.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Pek derin bir yaraya dokunmuş olan Mahmud Esad Beye ne kadar çok olarak teşekkür ve tebrik yağdırılsa yine azdır. Maatteessüf bu yara pek eskidir.

Arkadaşlar kudretî idariyesi dünyada yeğâne olan Türklerin asırlardan beri birtakım yükler altında ezilmesi, asırlardan beri kan dökmesi neticesi olarak hararetî gıriziyesi eksilmiş olabilir. Halk bütün ruhiyle, bütün gönliyle istediği bir şeyi maatteessüf maddei fizioloji noktâi nazarından (Türkçe söyle sesleri) uzviyat mı, diyeyim? Ben de tercümesini bilmiyorum. Vücutça olan zafiyetten dolayı bütün arzusuna rağmen tecelli etmemesini intacediyor. Vakıa halkın ceza ile ahlâkı siyasiyesinin yükseltilmesi muvafık görülmiyebilirse de Müfid Efendi Hazretlerinin buyurduğu gibi burada âmmenin terakkiyatı diniye mazhariyeti meselesi var. Binaenaleyh rahmani cezaları rahmani muvaffakiyet itibariyle katıyen tecvîz ve kabul etmeliyiz.

Sonra Müfid Efendinin ileriye sürdüğü bir

mesele vardır ki; tahsili iptidainin cebrî olmasının bir netice vermemesidir. O başka bir mesele, bu başka bir mesele. Çünkü Alioğlu Veli'nin intihaba gelip gelmemesi iki türlü olabilir. Ya bir teşvik eseridir veyahut kendi kayıtsızlığı neticesidir. Bu gayet basit olmak itibarıyla bir ceza ile katiyen bunun önüne geçilebilir. Yine Müfid Efendi Hazretleri bir cihete dokunarak dediler ki, cebren bir hak istimal ettirilemez. Ettirilirse keenlemyekündür. Efendiler, memleketimizin selâmeti için şer'î ve tabîî olmak üzere her türlü vesaile tevessül edelim. Binaenaleyh bu kaideye harfiyen ehemmiyet vermiyelim. Ben zavallı köylüye bu rahmanı işte o rahmanı cezayı katiyen çok görmem.

Sonra encümen namına idarei kelâm eden Zekâi Bey biraderimiz nıسابı ekseriyet tedbirine müracat etmek istiyorlar. Yani 100 müntahip bulunursa onların dörtte birinin gelmesi şartı, esas olarak kabul edilirse, halkın ve köylünün intihabata gelmemesi maddesinin önüne geçilir, diyorlar. Efendiler, bu âcizin bildiğine göre nıسابı ekseriyet bir mahalde bulunan münthahiplerin, intihap için gelenleri değil, intihap için reyini verenler adedinin yekûnunun şu kadarının şu kadarıdır. Zira dikkat ediniz ben başka meseleden bahsediyorum. Efendiler, şu halde, şu mahalde 100 müntahip bulunur da bunların yalnız dörtte birisi getirilmek şartı konulursa, yani dörtte biri nispetinde bir nıسابı ekseriyet kabul edilirse ve köylü gelmezse ne olacaktır? Tekrar davet, tekrar davet. Köylü yine gelmez. Hattâ bugün yirmi dört kişi geldi, **beş gün sonra için tesbit edilen intihaba yirmi üç geldi. On beş gün sonra tesbit edilen intihaba beş kişi geldi.** Buna karşı ne yapabileceğiz? Demek oluyor ki; yine nıسابı ekseriyet hâsıl olmayacak ve zannımea Zekâi Bey, köylüyü, münthahipleri bu suretle de intihap yerine katiyen getiremeyecek. Şu halde Mahmud Esad Beyin teklifi gayet musiptir ve bu teklifi kabul etmeliyiz. Bu teklifte memleket için çok menfaatler vardır. Şu halde bunlar için âcizin düşünmediğim ceza iki türlü olmak üzere tatbik edilmeli, biri bir günden üç güne kadar hapis ve beş liradan elli liraya kadar cezayı nakdî. (Gürültüler) Efendiler, heyeti intihabiye reisi ve âzası için vaz'edilen ceza katiyen azdır. Bu ceza küçük köylerde vukua gelmek itibarıyla

beş liradan, büyük şehirlerde de vukua gelmek itibarıyla yüz liraya kadar tesbit edilmelidir.

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetiyle tadilnamelerin okunmasını teklif ediyorlar. (Hayır sesleri) Efendim, tadilnameler üzerine müzakere cereyan etmedi. Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. (Hayır kâfi değil sesleri) Müzakereyi kâfi görmiyenler lütfen el kaldırsın. Efendim ekseriyet kifayeti kabul etti. Umumi müzakere kâfi görüldü.

Şimdi tadilnameleri okuyacağız. Encümen Mazbata Muharriri arada söz söyleyebilir.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Müzakerenin kifayetinden sonra bir kişi söz söyleyebilir zannedirim.

REİS — Efendim, söz zatiâlinizde değil. Söz söyleyecek Mahmud Esad Bey ve daha diğer arkadaşlar da vardır. Şimdi tadilnameleri arz edeyim de bunun üzerine söz söyleyebilirsiniz.

Riyaseti Celileye

Ne reyi mecburi için ve ne de mevzu olan bu maddedeki esas için bir ceza usulü vaz'etmek hukukan gayrimâkul olduğundan bu maddenin tayyını teklif eylerim.

Muş
Abdülğani

Riyaseti Celileye

Zirdeki fıkranın 42 nci maddeye ilâvesini teklif ederiz :

42 nci maddeye ikinci fıkra : Hakkı intihabata mâlik olup da muayyen günde şûra intihabatına meşru bir mâzerete müstenidolmaksızın iştirak etmedikleri tahakkuk edenler dahi bir liradan beş liraya kadar cezayı nakdîye mahkûm olurlar. İşbu cezalar nahiyeye irat kaydolunurlar.

İzmir Mebusu
Mahmud Esad

Aydın
Mazhar

Riyaseti Celileye

(42) nci maddenin nihayetindeki cezanın âzami haddinin (100) lira olmak üzere kabulünü ve (Nahiye dâhilinde olup da intihaba iştirak etmiyen ve reyini vermiyen münthahip bir günden üç güne kadar hapis ve bir liradan yirmi beş liraya kadar nakdî cezaya mahkûm olur.) denilmesini teklif ederim.

Bolu
Tunah Hilmi

(Ret, ret sesleri)

REİS -- Ret demekle reddolmaz, kabul demekle de kabul olmaz.

Riyaseti Celileye

Hilâfî tenbihat kabilinden olmak üzere ve hiçbir özre müstenidolmaksızın gelmiyecek şahıs için yirmi beş kuruştan yetmiş kuruşa kadar ceza verilmesi kâfi olduğundan olveçhile tadilini teklif ederim.

Sird
Hacı Nuri

NEBİL EF. (Karahisarî Şarki) -- Müteneffizler için iyi bir silâhtır.

REİS -- Takrirleri birer birer reyinize arz edeceğim.

İzmir Mebusu Mahmud Esad Beyin tadilnamesini reye vaz'edeceğim.

MAHMUD ESAD B. (İzmir) -- Muhterem efendiler, maksadımı müsaadenizle biraz daha izah etmekle Zekâî Beyefendi ile Hoca Müfid Efendi Hazretlerine cevap vereceğim. Bu cevaplarım zannediyorum ki, maksadımı izaha sâi olacak.

Efendiler, Zekâî Beyin bellibaşlı fikirlerini iki noktada cemedebildim. Birisi diyor ki; müntahiplerin heyeti umumiyesinin sülüsünü, rub'unu yahut sülüsânını mikyas itihaz edelim ve onlar toplanmadığı takdirde intihabı kecnlemeykün addedelim. Bundan da maksatları; dolayısıyla iradei milliyeyi mümkün mertebe tesbit etmek ve iradei milliyeye müstenit bir heyet vücuda getirmektir. Bendeniz zannediyorum ki, bu çıkar bir yol değildir. Bilhassa bizim memleketimizde tatbikindeki müşkülâtı tasavvur buyurunuz.

Efendiler, ya sülüsânı gelmezse ne yapacağız? Ve bir kere daha intihabı geriye göndereceğiz. Yeniden mi bekliyeceğiz? Nahiyenin idaresini günden güne talik mi edeceğiz? Ve eski idare sistemine mi döneceğiz? Yani bu bir.

İkincisi : İntihabın cebrî olduğundan bahsettiler. Bendeniz ufak bir cezayi nakdî tertibetmekle intihabın böyle bir şekil iktisabedeceğine kaani değilim. Arz edeyim : Takdir buyurursunuz ki, intihap bir hak değildir. Yalnız bir vazifei vataniyedir. İntihap meselesini alelâde ekmek hakkiyle, lokantaya gidip yemek yemek hakkiyle karıştırmamalıdır. İntihap meselesi vazifei askeriye gibi mühim ve mukaddestir. İradei milliyeye ancak, o suretle tecelli

edecek ve bu memleketin mukadderatı bir iki kişinin elinde kalmıyacaktır. Ve bütün millete, memlekete istinadedecektir. Mesele buradadır. İradei milliyeyi, intihap meselesini yalnız bir hak farz ettiğiniz takdirde bu cebrî olur. Fakat tasavvur buyurunuz. Bu bir vazifei vataniyedir ve en büyük vazifedir. Ve bu vazife kalktığı gün vatan, müstebitlerin eline zayıf boynunu teslim ediyor ve yine inliyor, demektir.

MÜFİD EF. (Kırşehir) -- Millete vazifei vataniyesini sopa ile ifa ettireceksiniz değil mi?

MAHMUD ESAD B. (İzmir) -- Hoca Müfid Efendi Hazretlerinin de noktai nazarlarına cevap vermek isterim. Ve intihabın ne için vazifei vataniye olduğuna dair de Hoca Müfid Efendi hazretlerine cevap vereceğim.

Efendim Hoca Müfid Efendi Hazretleri Şer'i mesele temas buyurdular ve daha tatbikata taallük eder sözler söylediler ve şunda Hoca Müfid Efendi Hazretlerinin yanıldığı mühim nokta, vekâtei hususiye meselesidir. Mesaili siyasiye, mesaili vataniye ve hukuku âmmeğe taallük eden şeyler Mecelle ile halledilemez. efendiler. Şeriatın hukuku âmme kısmı ile hallolunur. Doğrudan doğruya vekâlet meselesi, bir avukat tutmak meselesi değildir. Ve onunla kabili kıyas değildir. Vatani müdafaa meselesidir.

Efendiler bilirsiniz ki; şer'an raiyye üzerine tasarruf maslahata menuttur. Binaenaleyh iradei milliyeyi biz burada cezaen de tesbit etmek mecburiyetinde kalırsak bu şer'an bir maslahattır ve lâzımdır.

Size bir misal söyleyeyim : Kuşadası'nda altı sene evvel altı bin Türk ve iki bin Rum olduğu halde Türk'lerin intihaba iştirak etmemesinden dolayı Rumlar belediye riyasetini ihraz ettiler. Bu bir facia, millî faciadır, efendiler. Hoca Müfid Efendi Hazretlerinin bir noktai nazarlarına daha ilişmek istiyorum. Buyuruyorlar ki; halkı ceza ile değil, belki okutmakla yola getireceğiz. Çok doğru. Benim gibi kalbi halk için titreyen bir şahıs için halkı ceza ile yola getirmek hatırımdan, hayalimden bile geçmez. Bir gül ile dokunmak istemediğim Türk köylüsünü burada beş lira ceza ile tehdit ettirmekle onu doğrudan doğruya tehdid eden yarının esareti siyasiyesinden kurtarmak istiyorum efendiler.

Maarif Kanunundan bahis buyurdular. Pek doğru, fakat Maarif Kanunu muvaffak olmadı.

Acaba zannedermisiniz ki; bu ceza tertibinden neşet etti. Hayır, efendiler bu memleketin terbiyei siyasiye, milliyeye ve içtimaiyesiyle kabili telif olmıyan bir sistemin getirilip memleketin ortasına oturtulmasından neşet etmiştir.

Binaenaleyh ben bu maarif meselesiyle, intihap meselesi arasında bir mukayese yolu imkânı göremiyorum. Halka bâzan ceza verebiliriz, vurabilirsiniz. Fakat o vurduğunuz yerde mânâyı siyaset ve Hükümetçe bir gül bitmelidir. Evet belki bu beş lira ile halka vuruluyor fakat vurulduğu yerde bir gül bitiyor ve yine bu para halkın yarımkı iktisadi siyasisini ve hâkimiyeti milliyesini temin ediyor. Bu cezayı koymakla efendiler maarifi ihmal mi edelim? Hayır. Fakat bugün halkı tehdideden şeylerden kurtaralım ve onların terbiyei siyasiyelerini yükseltelim. Efendiler Belçika gibi, Avrupa içinde hukuk uleması en ziyade mârûf bulunan bir memleket bu ihtiyacı duymuş ve bugün tatbik edilmiştir. Bizim memleketimiz buna maddeten de muhtaçtır. Zavalı memleket; Efendiler (Cezanın tesiri olmaz) bunu dinliyemem. Affınıza mağruren gayet samimî söyleyebilirim. Burada bâzan Meclisin açılması için eksik kalıyoruz ve reis yoklama yaptığı zaman içeriye giriyoruz. (Bravo, sesleri) Samimiyetime kaani oluruz. Bunu da bir maksadı izah etmek için ilâve ettim ve maksadımı tefsir etmek mecburiyetinde kaldım.

Efendiler, tekrar ediyorum, Müfid Efendi Hazretlerinin karıştırdıkları mühim nokta hukuku âmme mesailiyle hukuku esasiye meselesini karıştırma meselesi olmuştur. Vatanın mukadderatı bir vekili hususi meselesi değildir. O vatan bütün mukaddesatını saran, orada bütün tarihin uyuduğu bir diyardır. Orada camiler var. Orada millî tarih var, orada her şey var efendiler. Onun mukadderatını idareten vekil ettiğimiz adamlar, bir vekili hususi mahiyetinde değildirler. Şer'an da değildirler.

Bendenizin bu hususa dair söyleyeceğim bundan ibarettir. Halkı incitmek hayalimden geçmez. Fakat bu memleketin tarihinin de ifade ettiği mâna itibariyle kurtulacağına sebeb olacak şey, millî halkçılığın olduğuna kail olmakla beraber halkı iyiliğe doğru yürütmekten ona ceza vermekten çekinmiyeceğiz. Bu ceza değildir, bilâkis onu himayedir ve onu kurtarmaktır. Binaenaleyh takririmin kabulünü

rica ederim. (Alkışlar) (Kâfi, sesleri)

REİS — Encümen cevabını verecektir. Takrir sahibi sözünü söylediler.

ZEKÂİ B. (Adana) — Efendim, bendeniz Mahmud Esad Beyefendinin ahaliyi müntehipleri mümkün olduğu kadar fazla miktarda haklarını istimal etmek için onları ceza tehdidi altında bulundurmak şeklindeki sözlerine cevap verirken bu esasa muteriz bulunmadım. Bendenizin de kanaati münthahipleri, hakkı intihaba malik olanları mümkün olduğu kadar bu haklarını istimale ve bu vazifelerini ifaya sevk etmek lâzımdır. Ancak bu lüzumu idrak ettikten sonra biz onları bir cebir tahtında mı sevk etmeliyiz? Ahaliye hakkını istimal için mutlaka bir ceza mı tatbik etmeliyiz? Evet, ahalemiz cahildir? Bu haklarını istimal için bunun başka bir yolu yok mudur? diye düşündüm. Ve deminki mâruzatımda Fransa'da da böyledir. Biz de öyle yapalım demiştim. Hilmi Beyefendi bendenizin mâruzatımı anlamamış olsaalar gerek. Çünkü nısbı ekseriyetten filân bahsetti. Tekrar arz edeyim. Fransa'da ve daha bazı yerlerde cereyan eden usulü intihabiye de şûra âzaları hakkı intihaba malik olan ahalinin dörtte birinin reyini kendi üzerlerinde cemetmiş bulunmazlarsa o intihap kabul edilmez. Bundan maksat hakkı intihaba malik olanları intihaba sevk etmek ve bu hukukunu istimal ettirmektir. Ama buyurdular ki; şayet bu vâkı olmazsa ve münthahiplerin dörtte biri cemedilmezse nihayet ne olacaktır? Bittabi tekrar yeniden intihap yapılacaktır. Ve o zaman ekseriyeti nispiye muteber olacaktır. Fakat ben yine aynı suali kendilerine tevcih ederim. Eğer cezayı tatbik etmekle beraber yine ekseriyet toplanmazsa, yine ekseriyeti nispiyeye karar verilecek ve intihabat muteber tutulacak değil midir?

LÜTFİ B. (Malatya) — Mebus intihabında gelmiyen münthahibisanilere ne diyoruz?.

ZEKÂİ B. (Devamla) — Binaenâlâzlık ekseriyeti nispiye ile şûra âzalığına intihabolunmak keyfiyeti benim arz ettiğim gibidir. Beylerin teklif ettiği cezayı nakdî mukabilinde de reyini istimal edemiyecek derecede intihabata alâ kadar olmıyan insanlar bulunabilir. Binaenaleyh gelmedikleri takdirde yapılacak şey mevcutla intihabı yapmaktır. Bu arz ettiğim teklif, yani münthahiplerin dörtte birinin ârasının mecmuunu nefislerinde cemetmek ve mevcudolanların içe-

risinde ekseriyeti mutlaka kazanmak şartları evvelce geçen otuz beşinci maddeye ait şeylerdir. Bunlar o zaman tesbit edilmemişti. Şimdi Heyeti Celileniz bu şekli kabul edecek olursa artık ikinci müzakeresinde otuz beşinci maddeyi tadil eder. Çünkü burada mevcudolan âra tasnif edilerek kim kazanmış ise onların mazbatası verilme üzere keyfiyet arz olunur, deniyor. Belki 800 müntahip içerisinde en ziyade ekseriyet kazanmış yalnız yirmi rey sahibi olabilir. Herkes reyini dağıtmış olabilir. Artık 800 müntahipli bir nahiyenin âzalığına yirmi rey ile adam mı intihabedilsin?

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — İçimizde sekiz rey ile mebus olanlar vardır.

ZEKÂİ B. (Devamla) — Evet yani bu noktai nazardan intihabatta gerek müntahipleri yani hakkı intihaba malik olanları bu intihaba sevk etmek ve gefek onları temsil edecek olan şûra âzalarının kazanmak mecburiyetinde olacakları ârayı tamamen tesbit eylemek üzere otuz beşinci maddenin ikinci müzakeresinde buna dair olan ahkâm vaz'olunabilir. Eğer ceza meselesini Heyeti Celileniz arzu buyurursa buna encümenin hiçbir diyeceği yoktur. Demek istediğim şey, bu teminat bu şekilde dahi kabili istihalsidir.

Mâlûmalileridir ki; İngiltere'de şimdiki Liberal Fırkası netice itibariyle halka ikayı tahtidat ve mevani ede, ede nihayet muhafazakâr olmuşlardır. En hürriyetperver fırkalar halka iyilik yapalım diye en âdi sebeplerle kanunlar yaparak oturacaksınız, kalkacaksınız, yürüyeceksiniz, gideceksiniz, diye diye ve bütün teferrüata ait kanunlar vaz'ede ede nihayet bunların fena halde tesir ettiğini anlamışlar ve bidayette halkın hürriyetini temin maksadıyla bu kanunları yaparken en sonra muhafazakâr olmuşlardır. Binaenaleyh her hususta kanun vaz'etmek, her hususta ceza vaz'etmek doğru bir nazariye değildir. Bizler de halkın hukuku namına ve onların hürriyeti namına kanunlar vaz'ederken mutlaka lüzumsuz tehdidatı ika etmekten de tevakki edelim.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Reis Bey bendeniz de encümende âza bulunmam itibariyle söz istiyorum.

REİS — Söz yalnız takriri olanlarla mazbata muharririne aittir. Onlar cevaplarını verdiler.

Mahmud Esad Beyin bu takririni nazarı itiba-

ra alanlar lütfen el kaldırsın... Nazarı mütalâaya alındı efendim.

Şimdi Tunalı Hilmi Beyin de tadilnamesi vardır. Bunu izah edecek misiniz? Encümence bu takrire dair izahat var mı efendim?

ZEKÂİ B. (Adana) — Hayır.

REİS — Tunalı Hilmi Beyin tadilnamesinin okunmasını istiyor musunuz? (Hayır, sesleri)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim reye koymaya lüzum yoktur. Kabul edilen sistemdir.

Riyaseti Celileye

Hilâfı tenbihat kabilinden olmak üzere hiçbir özre müstenidolmaksızın gelmiyecek şahıs için yalnız yirmi beş kuruştan yetmiş beş kuruşa kadar ceza verdirilmesi kâfi olduğundan olveçhile tadilini teklif ederim.

Siird

Hacı Nuri

REİS — Efendim bu takriri nazarı mütalâaya alanlar lütfen ellerini kaldırsın... Alınmadı. Cezaların takyidi ve ona mütâallik olan kısımlarını tabii ayrıca reye vaz'edeceğim.

Riyaseti Celileye

Şimdiye kadar tedvin edilen maddelerde intihapta itayı rey için bir had kabul ve böyle bir madde ilâve etmedik. Binaenaleyh (Müntahiplerden sülüsamı itayı rey ettikleri takdirde intihap icra ve ikmal edilmiş olur.) fıkrasının maddeye ilâvesini teklif eylerim. 22 Teşrinisani 1337

Yozgad

Süleyman Sırrı

REİS — İzahat verecek misiniz Süleyman Sırrı bey?

SÜLEYMAN SIRRİ B. (Yozgad) — Efendim intihap için bir had tâyin etmedik, meselâ (Müntahiplerin sülüsamı itayı rey ettikten sonra intihap icra edilmiş olur.) diye maddeye bir kayıt ilâve etmedik. Binaenaleyh bendeniz şu maddenin nihayetine şöyle bir fıkranın ilâvesini teklif ediyorum; (Bir nahije dâhilinde mevcudolan müntahiplerin sülüsamı itayı rey etmek suretiyle muamele ikmal ve intihap icra edilmiş olur.) Çünkü yine gelmiyenlerden ceza alınsa bile bu; tabii ve zaruridir.

REİS — Efendim bu takriri esas itibariyle sayanı müzakere addederseniz yeri bu madde de-

ğil. Encümene iade ettiğimiz intihap fashıdır. Şimdi şayanı müzakere olup olmadığını reyinize arz ediyorum. Süleyman Sırrı beyin teklifini şayanı mütalâa addedenler lütfen el kaldırsın... Ekseriyet yok.

Müfid efendi; hukuku umumiyeye taalluku

ve binaenaleyh hukuku umumiyenin muhafazası noktasından maddenin aynen kabulünü teklif ediyorlar. Fakat tadilnameyi nazarı dikkate aldımız. Tadilname ile maddeyi encümene veriyoruz.

(On dakika teneffüs)

(İkinci Celse hâfidir.)